

Waarheen met Afrikaans?

Lê die toekoms van Afrikaans in privatisering of nasionaliseer? Sybrandus Adema berig oor 'n onlangse poging tot verdere internasionalisering van die taal.

geskiedkundige gebrek aan erkenning vir streeksvarieteite is een van die oorsake wat lei tot 'n verengelsingproses onder baie gekleurde Afrikaanses; boonop is Afrikaans se hoër funksies onder regeringsbeleg.

Tog is Jonas se daaglikse ervaring op voetslovlak en binne die onderskeie gebruiksdomeine van die Afrikaanse wêreld dat die totaliteit van Afrikaanses besig is om die taal te eien, "tot almal en veral die taal se voordeel".

Kreoolse taal

In dieselfde tydskrif beskryf die Nederlandse skrywer Adriaan van Dis Afrikaans tereg as 'n Kreoolse taal, ontstaan deur vermenging. "Dit word in Nederland nog te min erken," sê hy. Oor pogings van die Nederlandse Taalunie om Afrikaans in te katrol as deel van die Nederlandstalige domein waarsku hy: "Die meeste sprekers is mense van kleur. Ons moet oppas dat ons nie weer slegs na die wit wêreld kyk nie. Soos Breyten Breytenbach se: 'Afrikaans is nie net 'n Europese af-trekseltjie nie, maar 'n taal van Afrika.'"

Meiring vind dit koddig dat "juis hierdie taal wat deur 'n proses van kreoolisering ontstaan het, aan soveel pogings onderwerp word om dit suiver te hou. Die mengelmoes wat Afrikaans kenmerk, is sy sterkste eienskap, in watter variëteit dit ook al gegiet is," benadruk hy. "Ons moet die werklikheid in die gesig staar dat Afrikaans 'n minderheids taal is, maar wat tog, ten spyte van die verlies aan die mag van vroër, deur baie mense gepraat word. Verrassend sien ek op 'n Facebook-blad waarvan ek lid is, hoe baie swart Suid-Afrikaners besig is om die taal te probeer verwerf."

Wedersydse onkunde en vooroordele bestaan ook tussen Nederlanders en Afrikaanssprekendes. "Volgens my dink baie Nederlanders ook dat die meeste wit, veral Afrikaanssprekende, Suid-Afrikaners verstokte rassistes is. Dis natuurlik onwaar," sê Annemarië van Niekerk, 'n Afrikaanse skrywer wat in Nederland woon.

"Terwynl Nederlanders Afrikaans as 'n lawwe en snaakse kindertaaltjie beskou, sien Suid-Afrikaners Nederlanders as outydse en skreuspraaks," verduidelik sy. Na Meiring se mening is dit juis 'n rare voorreg om deur middel van die kennis van jou eie taal in 'n tydskapsle te kan klim. "Dis een manier om die Nederlandstaliges se omgang met Afrikaans te tipeer: in die 1600's het die twee tale se wêreld geskeel en is Afrikaans, op die fondament van die Nederlands van toe, maar in die maakolk van Suid-Afrika, in 'n gans nuwe taal, met sy eie klank en toon en sfeer, omskep. Tog het daar reste van die ou Nederlands in Afrikaans agtergebly, wat enige taalgewoelinge Nederlanders met verwondering moet vervul." Dieselfde geld vir Afrikaans wat via Nederlands nie net toegang tot 'n hele ander kultuur het nie, maar boonop 'n linguï-

Michael Jonas, direkteur van die Afrikaanse Taalmuseum en -monument, in gesprek met Angelle Sens, direkteur van Zuid-Afrikaans.

tiese pad na ander tale.

'Fassinatie met Afrikaans'

Joris Cornelissen, stigter van VECTIS, 'n Nederlandse organisasie wat na die taalverwantskap met Afrikaans kyk as 'n "hefboom tot samewerking", meen ouer generasies in die Lae Lande het in die algemeen meer kennis van Afrikaans.

"Nietemin raak die meeste Nederlandstaliges entoesiasies as hulle van Afrikaans en die verwantskap tussen die tale hoor." 'n Deel van die jonger generasie raak bekend daarmee deur musiek wat hier 'n mate van populariteit geniet, soos Spoegwolf - die verstaanbare Afrikaanse tekste maak dit ekstra spesiaal. In die algemeen het die waardering van Afrikaans deur die jare beter geword; dis nou minder [polities] gelaaie," merk Cornelissen op.

Sy organisasie, nes die Festival voor het Afrikaans se Ingrid Glorie, kweek 'n groter liefde vir 'n allesomvattende Afrikaans onder Nederlanders deur dit via skole en kunsteftes te bevorder.

"As organiseerder van die fees vir Afrikaans en 'n reeks boekpraatjies beweeg ek in 'n borrel waarin dit lyk asof almal mal is oor die taal," sê Glorie. "In die 1990's was daar wel 'n lewendige belangstelling in Afrikaanse literatuur toe Nelson Mandela president was. In dié tyd het daar ook baie vertalings van Afrikaanse boeke in Nederlands verskyn. Ongelukkig het die belangstelling verloor, ook weens meer negatiewe berigte oor Suid-Afrika. Vandag is Afrikaans vir die meeste Nederlanders maar net nog 'n taal."

Volgens haar is daar wel 'n groot groep Suid-Afrikaners in die Lae Lande wat hul eie kanale het om hul Afrikaanse kultuur uit te leef. "En dan is daar 'n klein groep Nederlanders met 'n fassinatie vir die Afrikaanse literatuur. Hul sal Afrikaanse literatuur. En daar is mense wat gereeld tot Afrikaans gaan vakansie hou en om dié rede sime-

te met Afrikaans het." Haar hoop is dat die hoofstroommedia in Nederland na aanleiding van die fees - waar Afrikaans danksy musiek, teater, rolprente, letterkunde en poësie aan 'n Europese gehoor vertoon word - aandag aan die taal (in al sy variëteite) sal gee, en dat Afrikaans in Nederland geleidelik meer bekendheid sal kry. "Belangrik is dat ons bly bou en die inisiatiewe voortaan behaandruk Glorie.

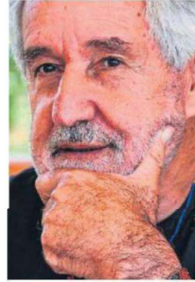
Die Belgiese Poëziecentrum se Stefan Goossens en Dore Van Robays meen dit is moeilik om algemene uitdrukke te maak, "maar kennis is redelik beperk. Baie mense is wel bewus dat daar in Suid-Afrika 'n taal gepraat word wat linguïsties verwant is aan Nederlands; 'n kleiner groep ken dalk ook 'n aantal [ouer] Suid-Afrikaanse skrywers, byvoorbeeld Antjie Krog en Breyten Breytenbach."

Akademie wisselwerking

Waar daar eger nog altyd 'n lewendige wisselwerking is, is op akademiese vlak. "Afgesien van die algemene publiek, is daar 'n dieper belangstelling in die Afrika- en Suid-Afrikaanse kultuur en letterkunde in België van 'n kleiner, dikwels - maar beslis nie eksklusief nie - akademiese groep," sê Goossens en Van Robays.

"Daar is verskeie vennootskappe, soos die Gent-lerstoel in Suid-Afrika, in terme van tale en letterkunde, asook inisiatiewe soos Samespraak. Voertaal, die Suid-Afrikaanse Sentrum vir Nederland en Vlaandere in die Suid-Afrikaanse Vereniging vir Neerlandistiek wat aktief streef na wedersydse kennisoordrag." Die Poëziecentrum reën hoon daarop synde dié kennis- en kundigheidssentrum in Vlaandere en Nederland vir Nederlandse poësie, buitelandse poësie in Nederlandse vertaling, Nederlandse poësie vertaal in ander tale en Suid-Afrikaanse poësie te wees.

Volgens Goossens en Van Robays wees belangstellendes uitersaad ook dat Afrikaans deur ver-

Breyten Breytenbach, wie se werk steeds herkenbaar is onder sommige Nederlanders.

Foto: GALLO IMAGES

rie van Afrikaans: *Uit Europa en van Afrika. Biografie van 'n taal.* Dit is belangrik dat groter blootstelling aan variëteite soos Ga-riep Afrikaans en Kaaps-Afrikaans plaasvind, ook via inisiatiewe met byvoorbeeld die Suriname en Nederlands-Karibiese lande wat hul unieke weergawes van Nederlands het," sê hy.

Volgens Meiring was die mense wat hulle tydens die besoek aan die Lae Land ontmoet het sonder uitsondering geïnteresseerd in en musiekierig oor Afrikaans. "Maar die verbintenis is geleë buite die ou konsepsies van ras en kleur. Trouens, een van die taalmakers wat die ATM raad onlangs gevra het verder ondersoek moet word, is die verbande wat daar is tussen Afrikaans en die vorme van Nederlands wat in die Karibiese See ontstaan het, in onder meer Suriname."

Samewerking

"Op die universiteite en literêre vlakke het dit in belangrike mate gegroei, ook buite die Lae Lande, veral in Sentraal- en Oos-Europa," som Cornelissen die laaste dekades se akademiese belangstelling in Afrikaans op. "Op die kulturele vlak is daar weliswaar 'n beperkte toename in die uitwisseling, maar daar is nog kans se wat ongelukkig onbenut bly."

"Enige kennis van Afrikaans en Afrikaanses moet in die toekoms 'n groter onderdeel wees van die kulturele bagasie van Nederlandstaliges wat immers naas Nederland en België ook die Suriname en Nederlands-Karibiese lande insluit. Die uitdaging is beter koördinasie en meer finansiering."

Goossens en Van Robays meen daar is baie geleentheid om uitgebreide samewerking en wedersydse kennisoordrag te bewerkstellig. " 'n Interessante manier kan ook wees dat ons beter kennis van mekaar se gedrukte bronnemateriaal opdoen waarin die Digitale Bibliotheek voor die Nederlandse Letteren-projek 'n rol kan speel. Die hoofdeel van die projek is tans volteksteoegang tot Vlaamse en Nederlandse literêre en

taalkundige bronne, maar daar word ook meer aandag gegee aan meerstemmigheid, wat die Suriname taal en kultuur insluit.

" 'n Soortgelyke samewerking met Suid-Afrika lyk vir ons na 'n opsie en ons Ernst van Heerden-versameling [die grootste versameling Suid-Afrikaanse poësie buite Suid-Afrika] kan ook hierin 'n rol speel. Dit sluit nie net 'n baie uitgebreide versameling 20ste eeu Afrikaanse poësie in nie, maar onlangse 21ste eeu poësie word ook sterk verteenwoordig. As organisasie ondersteun ons natuurlik ook literêre aktiwiteite, feeste en publikasies om verdere uitruiling tussen die lande se skrywers en digters aan te moedig."

Spog met kultuurbares

Glorie reken weer die Afrikaanse kunste is 'n fantastiese manier om die taal te bevorder. "Suid-Afrika besik oor geweldig baie talent. En natuurlik is die stories wat uit Suid-Afrika kom vir 'n oorsese gehoor geweldig interessant. Dit gaan gewoonlik oor kwessies wat veel meer aangryp is as wat hier in Nederland aangaan," sê hy. "Die mense hier is elke keer verras oor die wêreldklasgehalte van Afrikaanse kunstenaars se optredes en oor hoe relevant die onderwerpe is. Ons moenie hierdie besonderse bate vir die wêreld besnoei nie."

Van Keymeulen benadruk "die verstaanbaarheid tussen Standaard-Afrikaans en Standaardnederlands is baie hoog - sekerlik wat die skryfwal betref - maar dit is asimetrië: dit is makliker vir Vlaminge om Afrikaans te leer as vir Afrikaanses om Nederlands te leer. Daar is steeds 'n groot gaping in kulturele uitwisseling wens die kulturele bolkoetens apartheid, maar dié agterstand word nou ingehaal."

Volgens Jonas het die ATM tydens die besoek die belangrikheid van taal in die oordrag van kultuur- en identiteitsvorming, asook idents rakende dokumentering en uitstalling van nie-stoflike erfenis, breedvoerig bespreek.

" 'n Onderneming is gedoen dat ons personeel via toekomstige virtuele platforms met organisasies in die Lae Lande sal skakel rakende kennisbeproeke in ons gedeelde erfenis - in Afrika, Europa, Suid-Amerika en Suidoos-Asie. Digitalisering kan moontlik 'n sentrale tema wees vir 'n toekomstige simposium tussen die fokuslande," sê hy. Meiring meen internasionale samewerking is al hoe makliker ná die Covid-19-pandemie.

"Die een gebied waar ons baie by ons noordelike kollegas kan leer, is digitalisering, iets wat geld en kundigheid verg, en waarop hulle ons beduidend vooruit is. En al is die persoonlike kontak wat ons op ons toer opgedoen het van onskatbare waarde, is dit nou moontlik om deur internetmatige interaksie daarop voort te bou.

"Daar is sekerlik baie opwindende projekte wat wag om ontwikkel te word."

■ Adema is 'n vryskutjoernalis.